

بقاع متبرکه تبریز مقصد گردشگری مذهبی

تبریز در کنار تمام زیبایی‌های خود به مدد تاریخ ریشه‌دار و کهن، آرامگاه امامزاده‌ها و بقعه‌های متبرکی است که با آرامش و حال و هوای ناب خود فضای این شهر را تبدیل به ماوایی امن کرده است.

تبریز در کنار تمام زیبایی‌های خود به مدد تاریخ ریشه‌دار و کهن، آرامگاه امامزاده‌ها و بقعه‌های متبرکی است که با آرامش و حال و هوای ناب خود فضای این شهر را تبدیل به ماوایی امن کرده است.

به گزارش خبرگزاری فارس از تبریز، مردم تبریز از روزگاران قدیم به دوستاناران و خادمان اهل بیت شهره‌اند و همین خلوص و ایمان باعث شده امامزاده‌های شهر همواره میزبان مردمانی باشد که آمده‌اند تا روح خود را در این چشمه‌های زلال معنوی پاک کنند.

امامزاده دال و ذال

در محله میار میار در کنار مسجد دال و ذال، دو قبر کوچک با پوششی از کاشی سبز رنگ وجود دارد که متعلق به دو امامزاده بزرگوار است. هرچند هویت این دو امامزاده معلوم نشده است، ولی در بسیاری از کتب معتبر به آنها اشاره شده است.

این بقعه مبارکه در ضلع غربی داخل مسجد میارمیار یا همان مسجد الدار و یا مسجد دال و ذال واقع شده است.

به دلیل اینکه هشام بن عبدالملک بن مروان، سادات علوی را اذیت می‌کرد آنان به ناچار به سرزمین‌های دیگر متفرق شدند. در همین راستا بود که دو تن از آنان به تبریز آمده و مدتی مخفی بودند تا هواخواهان بنی امیه آنها را پیدا و در این مسجد شهیدشان کرده و به دار کشیدند.

به همین دلیل بود که اسم مسجد به دار و «دال و ذال» مشهور شد. دال اشاره به اسم عبدالله بن جعفر و ذال اشاره به اسم مبارک عبدالله راس المذری پسر جعفر ثانی است و یا به دلیل سهولت به آنها دال و ذال گفته‌اند یا به دلیل اینکه در پیش ظالمان اسم آنها را صدا نزنند.

متأسفانه اطلاعات دقیقی درباره هویت و شخصیت صاحبان بقعه در دست نیست. منابع موجود اسم و نسب نامه آنها را با اختلاف بیان کرده‌اند. استناد این کتاب‌ها گاهی از روی تعصب و علاقه مولف به خاندان وحی و نبوت نشأت می‌گیرد و گاهی رویکرد به اعتقاد مردم دارد.

در بررسی اطلاعات موجود و اسناد دلیل کافی در مورد اینکه آنها فرزندان بلافضل جناب محمد حنفیه باشند، وجود ندارد.

امامزاده جمال

امامزاده جمال تبریز زیارتگاهی است که در مسجد حاجت راسته کوچه واقع شده است. این زیارتگاه مرقد امامزاده موسی معروف به سید جمال از اولاد امام موسی بن جعفر علیه‌السلام است.

آرامگاه در زیر گنبد نسبتاً بزرگی واقع شده و پا طاق مقرنسی دارد که روی آن صندوق چوبی زیبایی نهاده‌اند.

دو کتیبه مرمرین سنگ قبر نیز در این بقعه به چشم می‌خورد که یکی متعلق به قبر آخوند ملا احمد مدرس و دیگری مربوط به قبر شیخ عبدالغفار است.

بقعه سید حمزه

تقریباً امکان ندارد در اندیشه دیدن تبریز، شهر اولین‌های بی‌مثال ایران باشید و نخواهید «مقبرةالشعرا» را ببینید؛ مدفن بیش از 400 شاعر، ادیب و سخنور که در دوره‌های مختلف در گذشته‌اند و پیکرشان در این منطقه تاریخی به آغوش خاک سپرده

شده است، یکی از آخرین شاعران این مکان، استاد محمدحسین بهجت تبریزی، شهریار شعر و سخنوری است.

اما شاید ندانید درست در کنار این مجموعه، بنای باشکوهی واقع شده که مدفن امامزاده «سید حمزه» از فرزندان حضرت موسی بن جعفر (ع) است.

مقبره‌ای که به بقعه سید حمزه نیز مشهور است و در دوره‌های مختلف، بزرگان و هنرمندان مختلف در افزایش شکوه و زیبایی‌اش کوشیده‌اند، مجموعه‌ای از هنرهای مختلف است.

برای سفر به جهان تاریخی این بقعه زیبا، چرخ زدن در محوطه باصفای مقبره‌الشعرا کافیست، جایی که شما را به درب آستانه می‌رساند. دو ورودی جداگانه، خانم‌ها و آقایان را به سوی صحن مقبره هدایت می‌کند، جایی که ضریح سید حمزه در زیر طاقی تمام آینه‌کاری شده تلالو ویژه‌ای دارد، طاق مرمرین، کتیبه‌های معرفی و تاریخ‌گذاری شده در مورد ساخت و مرمت‌های صورت گرفته در بنا، ادوات و قرآن‌های تاریخی موجود در داخل ضریح از جمله ویژگی‌هایی هستند که در داخل این بقعه توجه هر کسی را به خود جلب می‌کند.

طاق مرمرین با اسلیمی‌هایی که بر تن سنگ رویده‌اند و در جای جای آن گل‌های ختایی به بار نشسته‌اند، آنقدر چشم‌نواز هستند که شما را دعوت کند و زیر آن گنبد پر نور آینه‌ای بنشانند.

این طاق، از شاهکارهای حجاری دوره صفوی است و ترنج‌های قندیلی شکلی به همراه نام «میرزا محمدابراهیم وزیر آذربایجان» بر زیبایی آن افزوده‌اند.

مسجد زیبای ظهیرالدوله در محوطه صحن و حیاط بقعه سید حمزه با کاشی‌کاری و خط نوشته‌های نسخ و ثلث بی‌همتایش، از دیگر دیدنی‌های این مجموعه تاریخی مذهبی است.

توصیف این مجموعه بدون دیدن آن، امری محال است و باید زیر طاق آینه‌کاری شده‌اش ایستاد تا دانست شکستن در نور بزرگان چه معنایی دارد.

بقعه سیدحمزه در محله سرخاب در کنار مقبره الشعرا در خیابان ثقه‌الاسلام تبریز واقع شده است. نمونه‌های حجاری ظریف باقی مانده از این بقعه، نشان دهنده عظمت بنای اولیه است.

تاریخ بنای نخست بقعه 714 هجری قمری یعنی همان سال در گذشت صاحب مقبره است. وی سیدی بزرگ به نام "ابوالحسن حمزه بن حسن بن محمد" بود که همزمان با سلطان محمود غازان خان و سلطان محمد خدابنده (اولجایتو) زندگی می‌کرد و از احترام بسیار برخوردار بود.

سید حمزه، که در دربار غازان خان از جایگاه ویژه‌ای برخوردار بوده در سال 714 ه.ق به دست مغولان کشته شد و در بنایی که میرزا ابوطالب (وزیر آذربایجان) در همان سال بر آرامگاه وی احداث کرده به خاک سپرده شد.

آنچه امروز از بقعه سیدحمزه باقی مانده، صحن نسبتاً وسیعی است که در سمت جنوب آن، مقبره قرار گرفته و در سمت شرق و شمال آن، حجرات و مدرسه‌هایی است که از ده‌ها سال پیش متروک مانده و به امانتگاه اموات تبدیل شده و در تعمیرات سال‌های 1333 - 1334 ه.ش که از محل اوقاف ظهیریه به عمل آمده دوباره به حجره و اقامتگاه طلاب علوم دینی تغییر صورت داده است.

عرض طاق بقعه 183 و بلندی قسمت اصلی 120 سانتی‌متر است. در بالای طاق سر در، سنگ نوشته مرمرین دیگری به تاریخ 1279 هجری قمری نصب شده، که مربوط به زمان ناصرالدین شاه قاجار است.

نمای طاق مرمرین در ورودی بقعه، از شاهکارهای حجاری دوره صفویه و آینه‌بندی‌های طاق بالای صندوق قبر امامزاده بسیار چشمگیر است.

ازاره‌های مرمرین دیوار شرقی دهلیز در دو طرف در ورودی آن قرار گرفته و بر روی آنها نقوش زیبایی به شکل برجسته کنده شده که ظاهراً مربوط به دوره آق قویونلو و ترکمانان است. به این ترتیب مشخص می‌شود که بقعه سید حمزه در تمام ادوار تاریخ از ایلخانان و ترکمانان، تا صفوی و قاجاریه مورد احترام بوده است.

این بقعه گنبد بلندی دارد. طاق زیرین گنبد آئینه کاری شده و بر دور آن کتیبه‌هایی که مشتمل بر تاریخ می‌باشد نوشته‌اند.

اصل بقعه، مقبره کوچکی است که تقریباً چهار ذرع طول و سه ذرع عرض دارد. حجره جداگانه‌ای در سمت غربی آن بوده که بین مقبره و آن حجره دیواری فاصله بوده است.

قرار گرفتن بقعه امامزاده سید حمزه بن موسی بن جعفر(ع) در کنار مقبره‌الشعرا قداست و معنویت خاصی به این مکان تاریخی و فرهنگی بخشیده است.

نمونه‌های حجاری ظریف باقی مانده از این بقعه نشان دهنده عظمت بنای اولیه است که نزد مردم تبریز از اعتبار و ارزش والایی برخوردار بوده و اعتقاد به عزت و برکت آن باعث شده است که تنی چند از عارفان و بزرگان بنا به وصیتشان در جوار آن دفن شوند.

این مکان هم اکنون با اندکی بازسازی به زیارتگاه و معبد پر رفت و آمدی تبدیل شده است که زائران از نقاط مختلف استان و نقاط مختلف کشور به زیارت این سید جلیل القدر مشرف می‌شوند.

آرامگاه عون بن علی

عون بن علی کوه و آرامگاهی بر فراز رشته‌کوه سرخاب در شمال شهر تبریز است. از نظر تاورنیه در سفرنامه خود، پیش از ورود اسلام به ایران در محل کنونی آرامگاه عون بن علی، آتشکده و عبادتگاهی بوده که پس از اسلام به زیارتگاه تبدیل شده‌است.

این آرامگاه که مردم تبریز امروز به آن عینالی یا عینال زینال می‌گویند، آرامگاه (عون ابن علی) و برادرش (زید بن علی) است که اینطور که شواهد تاریخی می‌گوید از فرزندان علی بن ابی‌طالب هستند.

اگر چه در تحقیقات انجام‌یافته در محوطه آرامگاه مشخص شده که این دو فرد از فرزندان نخستین امام شیعیان نیستند و به احتمال زیاد از دوستداران وی بوده‌اند. این بنا در گذشته بیش‌تر به منظور انجام مراسم‌های مذهبی کاربرد داشته‌است.

این بنا در دوره ایلخانی احداث شده است و تا قرن نهم هجری آباد بوده که با تسلط قشون عثمانی ویران شد اما در زمان حکومت صفویه به دستور شاه عباس صفوی تجدید بنا شده و مجدداً آباد گردید.

آرامگاه عون بن علی، از بناهای تاریخی شهر تبریز و مربوط به دوره ایلخانان است. این آرامگاه به شیوه ایلخانی ساخته شده‌است. بنای آن از 9 اتاق، 6 گنبد، هشتی و ایوان تشکیل یافته و در دوره قاجار برای جلوگیری از تخریب آن، اتاقی در سمت شمال بنا احداث شده است.

یادمان 8 تن از شهدای دفاع مقدس در کنار آرامگاه عون بن علی قرار گرفته‌است. بنای این یادمان از سال 1381 خورشیدی آغاز شده و در 30 شهریور 1385 خورشیدی به بهره‌برداری رسیده است.

از مشخصات بارز بنای یادمان شهدای گمنام می‌توان به رعایت سبک آذری، رعایت سبک آرامگاه‌های ایران، استفاده از شعرهای محمدحسین شهریار، استفاده از نقش‌های اسلامی، استفاده از حرف هشت و قرارگرفتن بنا در امتداد مسیر قبله وادی‌رحمت اشاره کرد.

امامزاده سیدمحمد کججانی تبریز، مقصد گردشگری مذهبی

"امامزاده سیدمحمد کججانی" یکی از مکان‌های مذهبی معروف تبریز، روزانه پذیرای صدها انسان خسته دل و عاشق و دوستدار امامت و ولایت است که این مکان مقدس را به یکی از مقاصد گردشگری مذهبی در استان آذربایجان شرقی تبدیل کرده است.

این امامزاده که طی سال‌های اخیر به همت اداره کل اوقاف وامور خیریه استان به شکل زیبایی مرمت و ساماندهی شده، علاوه بر روزهای عادی هفته، روزهای سه‌شنبه پذیرای انبوه زائران و دوستداران اهل بیت عصمت و طهارت(ع) از اقصى نقاط استان و سایر شهرهای کشور است.

امامزاده سیدمحمد کججایی در روستای کججان در 15 کیلومتری جنوب شرقی شهر تبریز در جوار گورستانی که قدمت آن به قرون ششم و هفتم هجری قمری می‌رسد، واقع و سنگ نوشته‌های مقبره‌های آن شاهکاری از هنر حجاری به شمار می‌رود.

"خواجه سیدمحمد کججایی" از عرفای متقی و مورد احترام زمان خود بود که نسب وی با 14 واسطه به چهارمین امام شیعیان می‌رسد که در ذی‌الحجه سال 677 هجری قمری و به سن 63 سالگی در دوران حکومت آباقخان از ایل مغول دارفانی را وداع و در محل کنونی امامزاده تدفین شد.

مرقد این عارف دلسوخته به بلندی یک متر در میان نرده زیبایی از سنگ مرمر قرار گرفته و در پای میله مزبور کتیبه‌ای با مضمون الله، هذا روضه الفقیر الی الله الکبیر، محمدبن الحاج صدیق بن محمد، فی ذی‌الحجه سنه سبع و سبعین وستمائه با حروف نستعلیق به طور برجسته منقوش است.

این مرقد تا سال 1378 شمسی در درون بقعه کوچک از قطعه سنگ‌های گورستان قرار داشت که به همت اداره اوقاف و امور خیریه استان و مردم خیر و از محل نذورات مردمی بازسازی و وسعت کنونی این امامزاده به بیش از یک هکتار می‌رسد.

حیاط بقعه به مساحت سه هزار و 685 مترمربع در ضلع جنوبی حرم واقع است که زایران پس از گذشتن از آن از دو باب ورودی جداگانه برای بانوان و آقایان وارد حرم می‌شوند که وسعت آن 250 مترمربع است.

این امامزاده هم اکنون به یکی از مراکز بسیار مهم مذهبی و گردشگری دینی مردم آذربایجان شرقی و تبریز تبدیل و در این زمینه آژانس‌های گردشگری نیز وارد عرصه شده و برای اعزام زایران فعالیت‌های گسترده‌ای را صورت می‌دهند.

بقعه سید ابراهیم و سنگ بسم الله

در محله دوه چی (خیابان شمس تبریزی) قرار دارد. برای صحت این که سید ابراهیم اولاد امام موسی بن جعفر (ع) باشد، دلیل قانع کننده‌ای موجود نیست. صاحب تاریخ دنیلیان می‌نویسد: «شیخ ابراهیم حکمران آذربایجان بود. در زمان اوزون حسن در 870 وفات یافت و در محله دوه چی دفن شد و هم اینک گنبدی مشهور به سید ابراهیم دارد.»

مهم‌ترین قسمت این بقعه سنگی است که بر دیوار غربی بقعه نصب شده و به سنگ بسم الله مشهور گشته است. این سنگ به ابعاد $1/25 \times 3/70$ در تاریخ 1270 هجری قمری در قاهره نوشته شده و اثر میرزای سنگلاخ است.

در ابتدا برای قبر پیامبراکرم به دربار عثمانی برده بوده است ولی به دلیل بی توجهی سلطان عثمانی آن را به تبریز آورد و سرانجام خود میرزا و سنگ بسم الله در بقعه سید ابراهیم ماندگار شدند. این سنگ در فهرست آثار ملی به ثبت رسیده است.

طباطبایی صاحب تاریخ اولاد الاطهار درباره این امامزاده می‌نویسد: «از آن جمله سید جلیل واجب التعظیم و امامزاده لازم التکریم جناب شهزاده سید ابراهیم بن حسین بن حضرت امام همام زین العابدین - علیه‌السلام - است.»

همچنین مرحوم محمد کاظم بن محمد تبریزی در منظرالاولیا نیز درباره نسب سید ابراهیم می‌نویسد: «پس این بزرگوار یکی از امامزادگان با واسطه است. اگر بر عکس این بود اعنی بی واسطه می‌شد ائمه‌ای که بعد از موسی بن جعفر علیه‌السلام آمده بودند بایست نشان می‌دادند. از قراری که آقا میرزا صادق بن آقا میر فتاح علیه‌الرحمه تقریر می‌کرد می‌فرمود که در نزد ما نسبنامه‌ای است که به فاصله چهار پنج واسطه به موسی بن جعفر علیه‌السلام منتهی می‌شود.»

تاریخ قدمت بنای این امامزاده به دوره قاجاریه می‌رسد. بنا پلانی مستطیلی شکل به ابعاد $12/77 \times 9/57$ متر دارد.

دو ورودی بنا در ضلع شرقی پلان تعبیه شده‌اند. یکی از ورودی‌ها از طریق دهلیزی به فضایی با پوشش گنبدی می‌رسد که مقبره در این قسمت واقع شده است و ورودی دیگر از طریق یک پیش ورودی به گنبد خانه اصلی واقع در ضلع جنوبی پلان می‌رسد.

مصالح عمده بکار رفته در بنا سنگ و آجر و تزئینات بنا شامل کاربندی‌های نمای داخلی در پوشش‌های گنبدی است.

ویژگی بارز این اثر به عنوان نمونه بناهای آرامگاهی منطقه، در پوشش گنبدی فضاهای داخلی و کاربندی‌های این پوشش‌ها و نماهای آجری خارجی است.

نگارنده: سحر فکردار